

14 Ιουνίου 2014

Προληπτική ιατρική: από την αρχαία Ελλάδα στο Βυζάντιο

Επιστήμες / Επιστήμη & Θρησκεία

Δήμητρα Μπότσαρη, Θεολόγος, Msc Θεολογίας, Msc Ειδικής Αγωγής

Σε αντίθεση με τους ανατολικούς λαούς της αρχαιότητας, οι οποίοι επέβαλαν τους πρώτους κανόνες υγιεινής μέσα από τη θρησκεία, οι αρχαίοι Έλληνες και Ρωμαίοι τους θέσπισαν μέσα από νομοθετικές διατάξεις. Άλλωστε, η προστασία της δημόσιας υγείας αποτελούσε

κρατική μέριμνα.

Η ΠΕΜΠΤΟΥΣΙΑ συνεχίζει την παρουσίαση - υπό τη μορφή σειράς άρθρων - της διπλωματικής εργασίας που εκπόνησε η θεολόγος Δήμητρα Μπότσαρη υπό την επίβλεψη του καθηγητή π. Βασίλειου Καλλιακμάνη, στη θεολογική σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

β. Έλληνες και Ρωμαίοι

Οι φιλοσοφικές και επιστημονικές αντιλήψεις της εποχής προέβαλαν την εικόνα του υγιούς σωματικά και πνευματικά ανθρώπου. Οι αντιλήψεις αυτές σε συνδυασμό με τον πολιτισμό, την πνευματική καλλιέργεια και τον τεχνολογικό πλούτο των αρχαίων Ελλήνων συνέβαλαν στον προοδευτικό χαρακτήρα των κανόνων υγιεινής. Οι υγειονομικές νομοθετικές διατάξεις της εποχής ήταν πραγματικά καινοτόμες και μεταξύ άλλων αναφέρονταν στη δημιουργία έργων δημόσιας υγιεινής, όπως υδραγωγείων, υπονόμων και λουτρών, διορισμό κρατικών ιατρών, επίβλεψη των τροφίμων και λήψη μέτρων για την καταπολέμηση λοιμωδών νοσημάτων.

Σημαντική μορφή είναι αυτή του Ιπποκράτη (460/370-351π.Χ) ο οποίος θεωρείται, εκτός από πατέρα της ιατρικής, και ο πατέρας της δημόσιας υγιεινής, για τον οποίο θα γίνει εκτενής αναφορά παρακάτω. Δε θα πρέπει να λησμονήσουμε και το Γαληνό (131-201/210μ.Χ) που για πρώτη φορά διαχώρισε τους κανόνες υγιεινής σύμφωνα με την ηλικία, το φύλο και την κοινωνικοοικονομική κατάσταση των ανθρώπων στους οποίους θα απευθύνονταν. Μπορούμε να πούμε δηλαδή, ότι εισήγαγε μια πιο εξατομικευμένη εφαρμογή τους.

Οι αρχαίοι Ρωμαίοι παρέλαβαν αυτούσιους τους κανόνες υγιεινής από τους Έλληνες αλλά διαφοροποιήθηκαν πάνω στο πρακτικό μέρος. Χάρη στο πρακτικό τους πνεύμα συνέβαλαν στη συστηματοποίηση και κωδικοποίηση των κανόνων καθώς και στην επέκτασή τους. Κατασκεύασαν και αυτοί υδραγωγεία, δημόσια λουτρά, αποξηράνανε έλη και διόρισαν ιατρούς.

γ. 1ος έως 4ος αιώνας μ. Χ.

Τον 1ο αιώνα ξεκινάει η Ρώμη να παρακμάζει και ως συνέπεια αυτού έρχεται και η εγκατάλειψη κάθε δημόσιου ή ατομικού κανόνα υγιεινής. Τα έργα που συνέβαλαν στη δημόσια υγεία και ήταν κάτω από την επίβλεψη του κράτους, παύουν να συντηρούνται και καταστρέφονται με αποτέλεσμα την κατακόρυφη αύξηση των επιδημιών. Με την ίδρυση της Βυζαντινής αυτοκρατορίας γίνεται υιοθέτηση των αρχών της δημόσιας υγείας από τους Ρωμαίους και κατασκευή πολλών έργων υγιεινής. Οι Βυζαντινοί μετέδωσαν τις αρχές αυτές στους Άραβες και αυτοί με τη

σειρά τους στη Δυτική Ευρώπη[1].

Ο Χριστιανισμός βοήθησε την κοινωνική πρόνοια να οργανωθεί. Έβαλε στην πρώτη θέση τους ασθενείς και τους άπορους, εισήγαγε τη θυσία για τον πλησίον, τη φιλανθρωπία και θεμελίωσε την ιατρική περίθαλψη ως υποχρέωση των κληρικών. Οι Πατέρες της Εκκλησίας διατηρούν τη διδασκαλία ότι ο Χριστός είναι ιατρός σώματος και ψυχής αλλά αναγνωρίζουν και την ιατρική ως θεόσδοτη τέχνη, της οποίας η μη αναγνώριση θα σήμαινε άρνηση ενός δώρου του Θεού. Αντιπροσωπευτικότερη μορφή των Πατέρων είναι ο Μέγας Βασίλειος που πέτυχε τη σύζευξη ιατρικής και χριστιανικής πίστης[2] και ίδρυσε το πρώτο νοσοκομείο, τη Βασιλειάδα, το 370 μ.Χ στην Καισάρεια.

Αρχικός σκοπός της ίδρυσης νοσοκομείων στο Βυζάντιο ήταν η παροχή ιατρικών υπηρεσιών σε όσους δεν είχαν την οικονομική δυνατότητα, μιας και η ασθένεια θεωρούνταν ανάγκη μπροστά στην οποία όλοι ήταν ίσοι και δεν υπήρχαν διαφορές πλούτου ή τάξης. Έτσι, τα νοσοκομεία παρείχαν περίθαλψη σε οποιονδήποτε και όχι μόνο σε άπορους. Διαπιστώνεται ότι η οργάνωση των νοσοκομείων της εποχής σε αρκετά σημεία μοιάζει με τη σημερινή, αφού λειτουργούσαν εξειδικευμένα τμήματα ανά κατηγορίες παθήσεων, ενώ οι ιατροί πλαισιώνονταν από ειδικευμένο προσωπικό με νοσηλευτικές και παραϊατρικές γνώσεις, καθώς και από προσωπικό υποστήριξης (μάγειρες, υπηρέτες κ.λπ.)[3]. Τα μεγαλύτερα και πλουσιότερα μοναστήρια διέθεταν και νοσοκομείο, το οποίο παρείχε τις υπηρεσίες του όχι μόνο στους μοναχούς αλλά στο σύνολο του πληθυσμού. Από αυτό συμπεραίνουμε ότι νοσοκομεία δεν υπήρχαν μόνο στις μεγάλες πόλεις αλλά και στην ύπαιθρο, ως προσαρτήματα μοναστηριών (π.χ. το νοσοκομείο της μονής Βαρλαάμ στα Μετέωρα), και έτσι οι κάτοικοι της υπαίθρου είχαν τη δυνατότητα περίθαλψης. Γνωστότερα νοσοκομεία στην Κωνσταντινούπολη υπήρξαν αυτά του Σαμφών και της μονής Παντοκράτορος[4].

[1] Θεοδοσίου Ζαβιτσάνου, *ό.π.*, σελ. 184.

[2] Πρβλ. Μέγα Βασιλείου, *Όροι κατά Πλάτος*, 55^η Ερωταπόκριση, PG 31, 1044-1052.

[3] Κωνσταντίνου Μουστάκα, *Φιλανθρωπικά ιδρύματα στη Βυζαντινή Κωνσταντινούπολη*, 2008, σελ. 52.

[4] Κωνσταντίνου Μουστάκα, *ό.π.*, σελ. 59.

<http://bit.ly/1pUNii>